voor zingeving en religie

De Roerom

Jaargang 35 | nr. 4 | december 2020

Kerstmis 2020

Met pastor Bernadette van Dijk
de straat op

Anja Machielse
over eenzaamheid

De Roerom
voor Zingeving en religie

Uitgever
De Roerom wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van Stichting 'De Roerom', 's-Hertogenbosch.
KvK 's-Hertogenbosch S41083196

Redactie
Liesbeth de Moor (hoofdredacteur), Antoinette Bastiaans, Nel Beex-Roos, Vincent Kirkels, Harrie Meelen, Peter van Overbruggen, Pieter Reesink, Wim Weren

Aan dit nummer werkten verder mee:
Ruud Bartlema, Gert Bremer, Mirjam van Noord, René Peters, Ria Schoenmakers-van Osch, Bart Verreijt, Ad Wagemakers, Rob van der Zwan

Mailberichten en kopij voor de redactie
redactie@deroerom.nl

Website: www.deroerom.nl

Abonnementen en adreswijziging
Stichting De Roerom
Jacob van Maerlantstraat 19
5261 JB 's-Hertogenbosch
Telefoon: (073) 614 75 04
adm@deroerom.nl

De Roerom verschijnt 10 keer per jaar van september t/m juni
Nederland € 37,50, buitenland € 55,-
Bank: IBAN: NL28 ABNA 0264 8199 50

Vormgeving:
Michel Dankers

Productie en distributie:
Ad van Beurden

Foto omslag
Newfabrika - Freepik.com

ISSN 921-5468

Onze-Lieve-Heer van zwerfafval!

DOOR **RENÉ PETERS**

Kennen jullie Don Camillo, de Italiaanse dorpspastoor uit oude films, die afwisselend met zijn communistische burgemeester en zijn geweten - in de vorm van een sprekende Christus aan het kruis - overhoop lag? Peppone, de burgemeester, probeert zijn communistische idealen door te drijven. Waar Don Camillo telkens een stokje voor probeert te steken. Ze zijn vijanden en staan elkaar naar het leven. Maar als puntje bij paaltje komt kunnen ze op elkaar rekenen. In de woorden van het sprekende kruisbeeld: "Da mihi animam, caetera tolle' : Geef mij de ziel en draag de rest.

Ik moest aan Don Camillo denken in de nasleep van het opgeblazen Christusbeeld in het Brabantse Lithoijen. Een grof schandaal. Opgeblazen! Gewoon omdat het kan. Zo'n kruisbeeld is niet zomaar een stuk hout. Het is een kunstwerk, religieus cultureel erfgoed. Dingen zomaar laten ontploffen is nooit een goed idee. Maar wie zo'n kruisbeeld sloopt heeft wel heel weinig gevoel in zijn donder. Dat is nergens goed voor! Of toch? Direct nadat bekend werd dat het kruisbeeld stuk was, liep de groepsapp van Lithoijen vol en verzamelden buurtbewoners zich rond de brokstukken. Er kwam lokale, regionale en zelfs landelijke aandacht voor. Er werden spontane acties voorbereid om het beeld te laten herstellen of vervangen. Zo'n tweeduizend jaar geleden drong de boodschap van een profeet uit Nazareth óók pas echt goed door nadat hij gebroken was aan het kruis. Een boodschap van vrede, gemeenschapszin en liefde.

Met het kruisbeeld in Lithoijen is het niet veel anders. Pas nadat het gesloopt was en in brokken op de grond lag, werkte het echt verbindend en drong de betekenis echt goed door. Zelfs het televisieprogramma 'Even tot hier', van BNN-VARA, besteedde aandacht aan het Christusbeeld. Buurtbewoners werden geïnterviewd. En de geschiedenis en betekenis van het beeld werd toegelicht.

Het kunstwerk werd zo rond de oorlog opgericht. De tijd van Don Camillo zeg maar. In een tijd dat de verzuiling zo'n beetje op haar hoogtepunt was. Dat een socialistische omroep in een televisieprogramma vervolgens een vervangend Christusbeeld aan de gemeenschap geeft, is wel heel bijzonder. Dit beeld is gemaakt van blikjes en ander zwerfafval dat in de natuur gevonden is. De verbinding met de schepping is snel gelegd. De mens verpest met zijn gedrag een groot deel van het milieu. En Christus wijst ons, in de vorm van dit beeld blijvend op onze verantwoordelijkheid. Het beeld was in Lithoijen altijd een markant herkenningspunt. Een punt om even bij stil te staan. Dat zal het nu weer zijn. Wie weet horen we net als Don Camillo het beeld spreken als we ernaar kijken. Vermanend, maar niet te streng. 'Da mihi animam, caetera tolle' : Geef mij de ziel en draag de rest.

René Peters
historicus, docent, Tweede Kamerlid voor het CDA, vader van een dochter. Hij schrijft hier over wat hem persoonlijk bezig houdt.

INHOUD

4 Het straatpastoraat in Amersfoort

Vluchten uit Aleppo **8**

10 Ben ik verbonden? Over eenzaamheid.

Gezichten van dementie **23**

6 Een bijzondere Sint Jozef in beeld
7 Spijker uit Raamsdonk
12 Bijbel als inspiratiebron | Beeldmeditaties
14 Waarom ben je bang?
15 Spiritueel | Stilte, luid als de nacht
16 Haal de gift weg
17 In de woestijn
18 Uit kijk & luister
19 Recensies
20 Broederschap en geweldloosheid in Fratelli Tutti
21 Kerken aan het werk | Uit de verschillende bladen
22 Berichten | Selectie van www.deroerom.nl
24 Kerstmis, divers en inclusief

Hoofdredacteur
LIESBETH DE MOOR

Kerstmis 2020 zal voor bijna iedereen anders zijn.

In de buurtkantoorboekhandel valt mijn oog op een foto op de voorpagina van een krant: een portret van Sonja Barend. Het onderschrift: 'Wat zijn mensen onverdraagzaam geworden. Verschrikkelijk.'
Sonja was de eerste talkshowpresentator van een rumoerig programma waar de hele maatschappij langskwam en taboes werden doorbroken. Als iemand het weten kan is zij het. Zij verwoordt krachtig wat we om ons heen zien.

Laat het gekrakeel maar even.
Gezelliger lijkt het er even niet op te worden. Of toch? Inmiddels lijkt het vaccin in aantocht en komt er perspectief.
Hoe gaan we het doen, deze Kerstmis? Een "karige kerst", met een klein gezelschap? Of misschien alleen? Hoe bereiken we elkaar? Veel kerken hebben besloten geen kerstviering te organiseren. Met dertig bezoekers moeten zij veel mensen teleurstellen, dat willen ze voorkomen. Als alternatief is de viering te volgen via een live stream. Niet alle maar wel steeds meer ouderen weten de weg te vinden op de digitale snelweg, zo blijkt uit onderzoek; een bijkomend positief effect van de coronacrisis. Om me heen barst het van de initiatieven om iets aan het sombere gevoel te doen, om de donkere tijd wat lichter te maken.

Het wordt bijvoorbeeld een mooie viering voor de dak- en thuislozen in Amersfoort. **Straatpastor Bernadette van Dijk** maakt dagelijks haar ronde door de stad en is in contact met hen. Mirjam van Noord liep met haar mee op een gewone werkdag.

We horen veel over het eenzaamheidsvirus, ervaren het misschien zelf. Filosoof en sociaal wetenschapper **Anja Machielse** deed veel onderzoek naar eenzaamheid. Zij vertelt ons meer over de belangrijkste feiten en wat je er zelf aan kunt doen.

Lees het moderne kerstverhaal van Ayham Mozayek die met zijn vrouw en jonge kinderen vluchtte uit Aleppo en na een lange barre reis een veilige plek vond in Schijndel.

We kunnen ons druk maken, soms is het fijn de geest op wat anders te zetten: naar buiten te gaan, mooie muziek te luisteren, een boek te lezen of een film te bekijken. Gewoon even een gesprek, desnoods op afstand. In dit kerstnummer en op onze site vindt u suggesties en aangenaam leesvoer. In het donker op weg naar het licht. Ik wens u mede namens de redactie een mooi en licht kerstfeest: Zalig Kerstmis.

Kijk ook op www.deroerom.nl

Het straatpastoraat in Amersfoort:

zingeving, ondersteuning en nabij zijn

Haar fiets aan de hand, de Bijbel op zak en met goede moed: zo begint Bernadette van Dijk op vrijdagmorgen haar ronde door de stad. Als straatpastor ontmoet ze drie dagen per week dak- en thuislozen in Amersfoort. Soms ontmoet ze hen op straat, soms in verschillende opvangcentra. Het doel van Van Dijk is hen te steunen en bijstaan. Verslaggever Mirjam van Noord liep een ochtend met Bernadette van Dijk mee door de stad.

Op weg van station Amersfoort naar de algemene dag- en nachtopvang vertelt Bernadette over haar werk: 'Wij gaan met mensen op zoek naar wat voor hen belangrijk is. Waar doen ze het voor? Waarin kunnen we hen ondersteunen? Het mag bij ons overal over gaan; gelovigen weten ons te vinden als ze bijvoorbeeld willen bidden, maar iedereen mag bij ons aankloppen.'

In Amersfoort zijn verschillende opvangcentra voor dak- en thuislozen. Er is bijvoorbeeld een algemene dag-en-nacht-opvang, maar ook een opvang voor drankverslaafden. Deze verschillende opvangcentra vormen samen een belangrijke ontmoetingsplaats voor Van Dijk en haar collega's: 'Ons werk bestaat eigenlijk uit het opzoeken van mensen en een beetje gek gezegd, "rondhangen". Soms willen mensen praten en hebben we diepe gesprekken. We hebben beroepsgeheim, dat helpt in het krijgen van vertrouwen. Maar op een ander moment zegt iemand juist "nee, vandaag heb ik even geen zin", en dan praten we niet. Maar dan blijven we wel in de buurt want we willen er nog steeds voor hen zijn.'

Van Dijk kijkt steeds naar waar mensen behoefte aan hebben. 'We willen mensen graag verbinden met elkaar en met bestaande middelen. Het straatpastoraat is niet verbonden aan een kerk, maar we kunnen mensen helpen met het zoeken naar een kerk, als ze daar behoefte aan hebben. We proberen daklozen met elkaar in contact te brengen, maar ook met de samenleving. Een paar jaar terug waren er veel daklozen die heel goed konden schilderen. Toen hebben we een paar keer een expositie georganiseerd in kerken. Voor ons is de mogelijkheid van zo'n ontmoeting tussen daklozen en de rest van de samenleving belangrijk.'

Bidden met Arthur

Bernadette heeft soms ook vaste afspraken. Halverwege de ochtend vertelt ze dat ze iemand gaat bellen, met wie ze bijna elke ochtend gaat bidden in de kapel. Het gaat om een voormalig dakloze man, Arthur. Hij neemt op en ze spreken af om elkaar te ontmoeten bij de kapel. Volgens Van Dijk is de kapel van betekenis voor veel daklozen, of ze nu iets met geloof hebben of niet. 'In de kapel is stilte en rust, en dat is heerlijk. Mensen met onrust in hun hoofd kunnen hier even zitten, bidden en tot rust komen.'

Niet veel later komt Arthur aanfietsen. Ze gaan de kapel in en steken een kaarsje aan, lezen uit de Bijbel en bidden het Onze Vader.

Na afloop kletsen ze bij -zoals iedere keer- op een bankje aan het water. Voor Van Dijk zijn deze vaste momenten en gebruiken van grote betekenis in haar werk. 'Dat wij straatpastores iets voor mensen kunnen betekenen, komt door onze 'presentiefilosofie'; we willen kwetsbare mensen nabij zijn en bouwen relaties met hen op waarin ze tot hun recht kunnen komen. We zoeken hen dan ook op als ze bijvoorbeeld in het ziekenhuis liggen, of als ze doorgestroomd zijn naar een eigen woning. Het is belangrijk dat je volhoudt, dat je trouw blijft; dat je er ook bent als het moeilijk wordt.'

Coronacrisis; soms geluk bij ongeluk.

Zo'n moeilijke periode brak aan in maart van dit jaar met de uitbraak van het coronavirus. In sommige opvangplekken mochten Bernadette van Dijk en haar collega's bijvoorbeeld niet meer binnen,

TEKST EN FOTO'S
MIRJAM VAN NOORD

"Het is goed om te zien dat iemand weer eens moeite doet om er leuk uit te zien"

waardoor het moeilijker werd om mensen te ontmoeten. Ook mochten er geen activiteiten meer plaatsvinden. Deze activiteiten, zoals een soepmaaltijd in combinatie met een gesprek over vergeving, helpen mensen op zoek te gaan naar zingeving. Het is een belangrijk aspect van het werk van Bernadette dat door corona helaas op een lager pitje is komen te staan.
Toch heeft de coronacrisis ook gezorgd voor verbetering van de zorg voor daklozen, zegt Van Dijk. 'Deze periode leidde tot het besef bij de opvang en de gemeente dat we niet acht mensen op één slaapkamer moeten zetten. Eerst ging het erom de verspreiding van het virus tegen te gaan, maar al snel bleek dat mensen op een eigen kamer met meer privacy, ook meer rust in hun hoofd hebben. Sommige daklozen met wie het al goed ging, werden opgevangen in hotels. De privacy en de rust bleek hen heel goed te doen. Veel van hen zijn nu inmiddels doorgestroomd naar onderdak, een eigen woning. De maatregelen van de coronacrisis waren voor hen een geluk bij een ongeluk!'

Verandering in de daklozenopvang

'Ik werk nu al twaalf jaar als straatpastor en er is de afgelopen jaren veel veranderd. Toen ik in 2008 begon kwam het best vaak voor dat daklozen jarenlang in de opvang verbleven. Tegenwoordig gebeurt dat nog zelden en is de doorstroom een stuk beter.' Helaas zijn er ook minder positieve ontwikkelingen. In de afgelopen jaren zijn er steeds meer daklozen in Amersfoort gekomen en dit zorgt ervoor dat sommige opvangcentra steeds vaker vol raken. Daarnaast wordt doorstroming soms bemoeilijkt vanwege de huizenmarkt; voor daklozen is het moeilijk om aan een huis te komen.

Bovendien heeft een steeds groter aantal van daklozen psychische problemen, zoals een verslaving; voor hen is extra hulp nodig. Het komt regelmatig voor dat zij door meerdere hulpverleners worden geholpen. Voor sommige daklozen is het moeilijk om mensen te vertrouwen en is het dus niet handig om met verschillende psychologen achter elkaar in gesprek te gaan. Het straatpastoraat biedt continuïteit. Van Dijk en haar collega's zijn bekend bij de daklozen in Amersfoort en deze weten hen te vinden.

Kerstmis

Het leven van dak- en thuislozen is allesbehalve aangenaam. Maar met Kerstmis probeert het straatpastoraat toch het licht en de warmte die daarbij horen te laten voelen. 'Ook met Kerst is het belangrijk om er simpelweg te zijn en met hen mee te vieren. We hebben het dan niet over moeilijke onderwerpen, maar we gaan samen eten en we doen spelletjes. En af en toe gaan we ook met iemand, als hij of zij dat vraagt, naar de kerk. We laten het dus eigenlijk volledig aan hen. We willen ondersteunen in waar zij behoefte aan hebben.'

Daarnaast worden er met Kerstmis sinds een aantal jaren allerlei spullen uitgedeeld die zijn ingezameld door een middelbare school in de buurt. Er worden lekkere dingen, als chocolade, maar ook kleding en verzorgingsproducten bij elkaar gebracht. Deze producten kunnen daklozen met kerst ophalen bij het straatpastoraat. 'Het is grappig om te zien,' zegt Van Dijk, 'dat sommige mensen alleen maar een goede muts voor de winterkou willen. Maar er zijn er ook die helemaal opfleuren van deze 'luxe': van bijvoorbeeld een muts die goed bij je haar staat. En dat mag ook; dat is juist mooi! Dat is natuurlijk ook een vorm van zingeving.'

Bernadette van Dijk (45) is sinds 2008 straatpastor in Amersfoort en werkt met dak- en thuislozen. Ze studeerde theologie in Utrecht en tot 2015 was ze daar werkzaam als pastor. Als straatpastor in Amersfoort kan ze voor mensen van betekenis zijn, door de kwetsbaren nabij te zijn.

DOOR
PETER VAN OVERBRUGGEN

EEN BIJZONDERE SINT JOZEF IN BEELD

Wie met katholieke beeld- en beeldencultuur is opgegroeid, weet dat Sint Jozef altijd een beetje op de achtergrond is gebleven. Letterlijk, want op veel afbeeldingen, bijvoorbeeld die van de geboorte van Jezus in de stal, staat Jozef meestal bescheiden achteraan. Maar, zoals een Roerom-lezer mij vertelde, als voedstervader van Jezus blijft hij in de aandacht. Lees het verhaal van Hennie Buné - van der Ven uit Cuijk over een bijzonder Sint-Jozefbeeld, in de context van 75 jaar geleden.

foto **Hennie Buné - van der Ven**

'Dit beeldje van Sint Jozef stamt uit de hongerwinter van 1944 in Amsterdam. Mijn vader kocht het van een kloosterzuster die beeldjes verkocht aan huis. Achter op de voet staat ingegrift M. ST. O.s.u. Ik weet niet precies de betekenis, maar denk aan een kloosteratelier.

'Waarom heeft u dit gekocht,' vroegen wij verbaasd. Vader: 'Sint Jozef is hier een echte Jood, kijk naar zijn neus.' Ja, de gelijkenis was treffend, echt de vader van Jezus uit Nazareth.

Mijn vaders familie komt oorspronkelijk uit Waalwijk in de Brabantse Langstraat, de regio van leerlooierijen en schoenindustrie. Hij had een schoenmakerij en was secretaris van de Amsterdamse bond van Brabantse schoenmakers Chrispinus en Chrispinianus.
Door de oorlog was leer schaars, maar schoenreparaties waren noodzakelijk. Misschien dat het beeld van 'Jozef werkman' hem daarom ook aansprak. In de hongerwinter sprak de priester na iedere mis, geknield voor het altaar, het gebed van Sint Jozef uit om bijstand te vragen voor huisvaders.

Ik ben de oudste uit een gezin van negen kinderen. Moeder heeft ons geen honger laten lijden maar vraag niet wat wij aten. Suikerbietenkoekjes, meelpap, winterwortel mee naar school, gaarkeuken-stamppot, een kat... Vader ging op 'hongertocht', ver de provincie in, voor aardappelen en vooral melk voor de jongsten. Zo zijn we de oorlog doorgekomen, ook door een hechte familieband, spontane medemensen en door de oproep in de parochie om elkaar te helpen. In zomervakanties logeerde ik aan de Amstel in Uithoorn bij een groot gezin van een melkveehouderij, de vriendschap is altijd gebleven.
Het beeldje van Sint Jozef blijft een herinneringsbeeld dat bij mij een bijzondere plaats heeft.'

INGEZONDEN

In het novembernummer van De Roerom stond een interview met theoloog Paul van Geest.
Oud medewerker Joost Koopmans reageert.

Roerom, let op uw saeck!

Ik heb me geërgerd aan de uitspraak van Paul van Geest dat de eucharistie al 2000 jaar de ruggengraat is van de kerk en dat daar priesters voor nodig zijn. "Als een leek voorgaat in een woord- en communieviering hou je theologisch iets geks in stand: een soort pseudo-eucharistietje. Zo wordt het echte probleem niet aangepakt: namelijk de vraag waarom er een priestertekort is," aldus Van Geest.
Als theoloog weet hij net zo goed als ik dat zowel de beleving als de uitvoering van eucharistie en ambt onderhevig zijn geweest aan de ontwikkelingen in de geschiedenis van de kerk. Aanvankelijk bezochten de eerste christenen zoals andere joden de tempel en daarna kwamen ze bij elkaar in particuliere huizen om het brood te breken tijdens een liefdemaal (agapè). Degene die aan het hoofd van het huis stond, brak het brood. Toen in de 2e eeuw de christelijke gemeenschappen zich uitbreidden, werden er kerken gebouwd en was het de gemeente die iemand, na hem beproefd te hebben op zijn apostolische geloof, riep om leiding te geven. Deze door de gemeente gekozen, voorgedragen en daarna, door handoplegging van de bisschoppen uit naburige kerken gewijde leider, werd ook voorganger in de eucharistie. Zijn taak was bescheiden: hij behoefde slechts zichtbaar te maken wat de gemeente viert. Hij celebreerde in concelebratie met de aanwezige gelovigen.
In het tweede millennium komt de nadruk te liggen op het ambt zelf. Het priesterschap als een persoonlijke levensstaat, een stand, los van de inspraak van de gemeente. Vanaf de 16e eeuw wordt het priesterschap volkomen klerikaal en hiërarchisch. Vaticanum II heeft gepoogd om het priesterschap weer meer te laten aansluiten bij de oorspronkelijke visie, maar het is toch vooral dit klerikale en hiërarchische priesterschap dat voortleeft in de huidige officiële kerk. Met als gevolg dat menige christelijke gemeente verkommert. Want door de binding van het ambt aan de versmalde normen van het tweede millennium is er een priestertekort gegroeid en moeten steeds meer parochies het doen zonder de leider waar ze recht op hebben. En door hun restauratieve beleid trekken de bisdommen een nieuwe generatie priesters aan die het, uitzonderingen daargelaten, blijkbaar heerlijk vindt tot de klerikale stand te horen en de stem van de hiërarchie te vertolken. In de praktijk zijn er genoeg pastoraal werkenden die in de parochie op vele fronten bezielend voorgaan, maar voorgaan in de eucharistie is hen verboden, omdat ze niet gewijd worden. Daar ligt het probleem!
De Roerom, die de katholieke traditie verbindt met openheid naar deze tijd en de dialoog opzoekt met Gods volk onderweg, heeft altijd genuanceerd en kritisch aandacht besteed aan eucharistie en ambt. De massieve uitspraak van Paul van Geest levert daar geen bijdrage aan.

TEKST EN FOTO
VINCENT KIRKELS

Spijker uit Raamsdonk

Het is al lang geleden, in het oorlogsjaar 1944. Als kind mocht ik met mijn ouders mee naar de installatie van mijn oom als pastoor van het mooie Brabantse dorp Raamsdonk. Zo'n installatie was in die tijd niet alleen voor de parochie, maar voor het hele dorp een belangrijke gebeurtenis.

In oorlogstijd kon dat echter niet zo uitbundig worden gevierd. Ik herinner me wel dat zowat het hele dorp was uitgelopen. Zo'n stampvolle kerk maakte wel indruk, maar ook het kerkgebouw met zijn fraaie koepel. Wat mij opviel was dat er ergens in een donker hoekje een klein doosje aan de muur hing met achter glas een grote spijker. Zoiets zegt op zich natuurlijk niet zoveel, want in een kerk zie je wel meer attributen waarvan je de betekenis niet direct begrijpt. Maar deze spijker intrigeerde me. Op een nauwelijks leesbaar etiketje stond in enkele woorden dat deze spijker een echte kopie was van een spijker waarmee Jezus aan het kruis geslagen was. De spijker op zich was vanwege zijn omvang al indrukwekkend genoeg maar als je dan gaat nadenken waarvoor een dergelijke spijker werkelijk is gebruikt en je laat je fantasie een beetje de vrije loop, dan roept dat toch gruwelijke beelden op. Het lijden en de kruisdood van Christus komen dan meer in details naar voren en je gaat dan beseffen hoe heftig dat geweest moet zijn.

Hoe oud deze spijker toen was, is niet meer te achterhalen. Maar gelet op de primitieve vorm moet hij al behoorlijk oud zijn. Hij is gemaakt van smeedijzer en als het inderdaad een kopie is van de spijkers van de kruisiging dan moet de maker een voorbeeld hebben gehad van spijkers die de Romeinen voor dit vreselijke martelproces gebruikt hebben. Helaas geeft het labeltje dat nog aan de kop van de spijker vastzit geen verdere informatie want er staat niets op geschreven. Maar ook dat lijkt al heel oud. De spijker zou dus best al eeuwen oud kunnen zijn. Het is bekend dat in de tijd van de kruistochten nogal wat voorwerpen uit het Heilige Land werden meegenomen naar de Lage Landen en als relikwieën werden vereerd. Er zijn uit die tijd heel wat houtsplinters van het kruis van Jezus in het westen terecht gekomen. Dat zou betekenen dat de spijker misschien uit de middeleeuwen stamt.

In de latere jaren heb ik mijn oom nog van tijd tot tijd bezocht en ook de kerk nog eens met een bezoek vereerd. Ik ging dan nog wel eens extra naar binnen om te kijken of de spijker er nog was. Maar bij een van mijn laatste bezoeken bleek de spijker verdwenen te zijn. Ik heb toen aan mijn oom, die nog steeds pastoor van de parochie was, gevraagd waar de spijker was gebleven. 'Oh', zei hij. 'Dat stelde eigenlijk niets voor en ik heb hem maar weggehaald. Ik heb hem nog wel maar als je hem wil hebben dan kun je hem meteen meenemen.' Hij had er verder ook geen informatie over. Zo is deze spijker bij mij terecht gekomen. En zoals dat altijd gaat als je oude spullen gaat opruimen komt zoiets ineens weer boven water. Dan is de vraag: wat doe je ermee? De spijker heeft in mijn jonge jaren in elk geval voldoende emoties opgeroepen om hem niet zomaar weg te doen. In feite is het eigenlijk maar een stukje oud ijzer met een lengte van dertien en een halve centimeter. Maar iedere keer als ik er naar kijk roept hij toch weer bepaalde gedachten op.

DOOR NEL BEEX-ROOS

Vluchten uit Aleppo en terechtkomen in Schijndel

Het klinkt bijna ongelofelijk: begin 2014 woonde Ayham Mozayek nog in Aleppo met zijn vrouw Reem en twee heel jonge kinderen. Nu is Schijndel zijn woonplaats en gaan zijn twee zoons, Mustafa en Abdul, er naar de Basisschool.

Enige optie
Het gaat goed met Ayham en zijn gezin tot de oorlog een rol gaat spelen. Iedere jongeman wordt min of meer gedwongen om partij te kiezen. Er ontstaat voor Ayham een uiterst beroerde situatie. Hij wil namelijk voor geen enkele partij kiezen, niet voor de regeringspartij van Assad en zeker niet voor IS: hij gruwt ervan iemand te moeten doden. Wanneer hij zich bij wie dan ook aansluit, zal doden onvermijdelijk zijn. Dan is weggaan, zeg maar vluchten, het enige wat overblijft.

In Turkije
Met zijn neef bespreekt hij de mogelijkheden. Ze hopen in Turkije een woonplek te vinden. Al spoedig blijkt, dat Turkije niet zit te wachten op mensen uit Syrië. De bewoners kunnen zelf moeilijk een redelijk bestaan vinden en dus is concurrentie niet gewenst. Er zit niets anders op dan het geluk verder weg te zoeken. Daarvoor is geld nodig, veel geld, want uitwijken naar Europa lukt nooit via de legale weg. Bovendien treedt nu de wet 'ieder voor zich' in werking. En zo komt Ayham er vanaf dat moment alleen voor te staan. Eindelijk lukt het hem het benodigde geld bij elkaar te krijgen en kan hij aan boord van de een gammele rubberboot.

De oversteek
Augustus 2014. Gelukkig goed weer en het lijkt niet al te gevaarlijk ondanks de grote groep mensen aan boord, mannen, vrouwen en kinderen. Toch moeten de acht mannen op een bepaald moment besluiten de boot te verlaten om zwemmend het laatste stuk af te leggen. Toen kon dat nog veilig. Wie anno 2020 in het water terechtkomt, loopt het risico brandwonden te krijgen door de chemische reactie van benzine en water op de huid. Zij bereiken allemaal Lesbos. Het voelt dan al een beetje of hij het moeilijkste overwonnen heeft, ook al is Ayham er nog niet. Het einddoel is Noordwijk, Nederland, waar een vriend van hem woont.

Te voet, met bus, trein en auto
Ayham heeft voet aan wal gezet, maar hij is er zich van bewust, dat er nog een lange weg te gaan is. Hij zal zich pas 'veilig' weten, als hij echt op Duitse bodem staat. Nu loopt hij nog steeds het risico teruggestuurd te worden. Daarom gaat hij weer op weg. Meerderen zetten zich in beweging en wij hebben op tv kunnen volgen hoe groot zo'n groep lopers kan zijn en hoe armzalig dat oogt, terwijl wij comfortabel achterover kunnen leunen. Wat een tegenstelling!
Te voet, en gedeeltelijk met bus en trein of illegaal per auto gaat het door Macedonië, Servië Hongarije en Oostenrijk, op weg naar Passau in Duitsland. Hoewel niet ver meer, dit laatste deel blijkt voor hem en anderen wel het allergevaarlijkste te zijn. Met te veel mensen komen

foto Ad Wagemakers

ze terecht in een geblindeerde, hermetisch afgesloten vrachtauto: pikdonker en vreselijk benauwd. Als ze er eindelijk uit mogen, speelt het gebrek aan voldoende zuurstof hen parten. Het duurt even voordat iedereen uiteindelijk kan staan en dan beseft Ayham, dat hij Duitsland bereikt heeft. Hij is echt in Passau!

Eind goed, al goed
Op zoek naar het station krijgt hij contact met engelen van mensen die hem helpen met de kleine dingen, die nodig zijn om zijn doel, Noordwijk, op de meest efficiënte manier te bereiken. De opvang daarna stemt hem zo dankbaar, dat hij al heel gauw op scholen, ook in Oss, zijn vluchtelingenverhaal mag doen. Eerst in het Engels, daarna in het Nederlands. Zo komt hij ook in contact met Lia, de vrouw van onze fotograaf Ad Wagemakers. Hij mag in hun huis verblijven, leert er nog beter Nederlands en kan na het toewijzen van een huis en sponsoring zijn vrouw en kinderen per vliegtuig over laten komen.

Kerstmis
Een andere familie: Jozef, Maria en Jezus, op de vlucht vanuit het Heilig Land richting Egypte. De eerste vluchtelingen? En ook daar waren engelen van mensen. Lees: Matteüs 2, 1 -23. Zalig Kerstfeest.

Servië

Hongarije

Griekenland

eigen foto's

| foto Ad Wagemakers | tekst Awake 2020

licht in zicht

een verwarrende tijd van
onzekerheid, angst,
eenzaamheid,
maar ook van losbandigheid,
een gevoel van onaantastbaarheid,
terwijl een virus in stilte rondwaart
en toeslaat zonder onderscheid

en toch komt er licht,
dat geloof is er niet alleen,
niet alleen de hoop is er,
we weten het van seizoen op seizoen,
van jaar tot jaar,
de eeuwen door

soms kun je er niet alleen komen,
kom je een arm of een hand tekort
om de stap te maken richting het licht,
dat zo'n houvast jou mag grijpen

DOOR
LIESBETH DE MOOR

INTERVIEW

Ben ik verbonden?

2020 is een raar jaar. We worden gemaand elkaar niet aan te raken, onszelf te isoleren, alleen te zijn, juist uit gemeenschapszin. Dit is niet zomaar een jaar, maar een bij uitstek eenzaam jaar.
Wat cijfers: meer dan een miljoen Nederlanders voelt zich sterk eenzaam. Nog eens een op de drie Nederlanders voelt zich matig eenzaam. In coronatijd is de emotionele eenzaamheid onder 75-plussers verdubbeld, zo blijkt uit onderzoek van het SCP en 200.000 jongeren voelen zich structureel eenzaam. 'Eenzaamheid is geen privézaak meer' zegt hoogleraar Anja Machielse, expert op het gebied van eenzaamheid. Liesbeth de Moor sprak met haar.

foto Hannah Anthonysz

'Twaalf jaar geleden is het idee gaan kantelen dat eenzaamheid je eigen probleem is. Het platform "Coalitie erbij" begon met de jaarlijkse 'Week tegen de eenzaamheid' om het thema op de maatschappelijke agenda te krijgen. Dat is gelukt; het ministerie van VWS streeft naar een lokale coalitie die zich bezighoudt met eenzaamheid in elke gemeente. Daar zijn allerlei partijen en organisaties bij aangesloten. Dat vind ik echt een heel goede zaak. Het allerbelangrijkste is dat duidelijk is geworden dat eenzaamheid negatieve invloed heeft op ons welzijn, en ook op onze gezondheid. En dat kost geld.'

Wat verstaat u onder eenzaamheid?
'Na de basisbehoeften eten en drinken, zijn sociale contacten fundamenteel. We hebben mensen nodig. Zonder hen ervaren we een gemis: aan zorg en liefde. Je mist iemand met wie je dingen deelt, die jou echt kent, een betekenisvolle relatie. Je kunt ook een gemis voelen aan sociale steun; praktische hulp, of emotionele steun. We willen ons verbonden voelen.
De oorzaken van eenzaamheid verschillen sterk. Verlies van werk, gaan studeren, een verhuizing, gezondheidsproblemen, of langdurige mantelzorg leveren waardoor je weinig toekomt aan een eigen leven.'

Met het wegvallen van de vroegere kaders als kerk, vakbond en plattelandsvereniging lijkt eenzaamheid onder ouderen toegenomen. Is dat ook werkelijk zo?
'Uit verschillende onderzoeken -vóór corona - blijkt dat eenzaamheid vergeleken met vroeger niet sterk is toegenomen. Maar dat zegt niks over hoe het gevoeld wordt. Het wegvallen van vanzelfsprekende verbanden leidt wel degelijk tot eenzaamheid. Vroeger was je deel van een gemeenschap, de wereld was kleiner. De afgelopen twintig jaar zijn netwerken kleiner geworden en de wereld groter.

KEES (57) en Theo (88) drinken samen koffie

'Na dertig jaar verloor ik mijn werk; ik was altijd onder de mensen en opeens viel alles weg. Ik wilde ik iets doen en zocht menselijk contact. Via NLvoorelkaar ontmoette ik de 88 jarige Jan. Met hem drink ik elke twee weken koffie. Hij heeft een klein netwerk en zijn zoon woont ver weg. Ik vind het leuk om naar hem te luisteren. Maar je kunt zelf ook je verhaal kwijt, zo hebben we inmiddels een leuke band.

(Bron: eenzaam.nl | namen zijn gefingeerd)

Relaties onderhouden we meer op afstand en minder met buren- of straatgenoten. Ouderen ervaren die ontwikkeling sterk. Zij missen de vluchtige contacten zoals in winkels, op straat en met de buren. Bankfilialen die verdwijnen. Vroeger ging je op de koffie, vrouwen in Nederland waren meer thuis dan tegenwoordig.'

Corona
'Tijdens de coronatijd is er bij velen meer bewustzijn én waardering gekomen voor de directe omgeving'. -Denk aan het vele wandelen in de wijk, een langer gesprek met de buurman die je anders alleen gedag zegt- red. 'Mensen gingen bewuster nadenken over hun sociale leven. Nabijheid is een menselijke behoefte. Toch betekent gebrek aan fysiek contact niet dat je geen betekenisvolle contacten kunt hebben; we kunnen bellen, of een praatje maken. Maar het ontbreken van contacten roept zeker bij ouderen de vraag op: doe ik er nog toe? Als je als oudere wordt weggezet als 'dor hout' of als jongere geen ander kan ontmoeten, kan dat het gevoel voor eigenwaarde aantasten.
Eenzaamheid is een complex begrip en er is geen standaardoplossing. Voor de oudste ouderen is eenzaamheid vaak onomkeerbaar. Dan komen vragen over zingeving. 'Hoe ga ik om met verlieservaringen, met mijn eenzaamheid, in de beperkte tijd die

ik nog heb? Heb ik vrede met wat ik er in mijn leven van heb gemaakt? Voel ik verbondenheid met anderen, ook uit andere generaties, en is er nog een uitdaging in mijn leven?
We zijn ons door corona wel meer gaan realiseren hoe belangrijk contacten zijn. Eenzaamheid is normaler geworden, omdat iedereen er nu mee te maken kan krijgen.'

Een docent op de School of Life deed de uitspraak: 'Ieder mens zal zich soms een beetje eenzaam voelen want niemand kan een ander helemaal begrijpen'.
'Ik denk dat dat waar is. Je inleven in de ander, emoties proberen te begrijpen kan niet altijd**.** Eenzaamheid kan voor ieder een andere achtergrond hebben. We zijn geneigd met de beste bedoelingen adviezen geven. Het is belangrijk om goed te kijken en te luisteren. Laat je buurvrouw of oom uitleggen wat eenzaamheid voor haar of hem betekent en wat zou kunnen helpen. Soms is er een praktische oplossing of werkt afleiding.'

Hoe erg of niet erg is het om je eenzaam te voelen?
'Er zijn veel gradaties, maar het is altijd een negatief gevoel. Als iemand het alleen zijn opzoekt, dan is dat niet negatief. Maar het ervaren van een sterk gemis, van er-niet-bij-horen, dáár tobben mensen over en dan is het lijden. Daarom is het zo schadelijk. Er is een nauwe relatie met depressie en verslaving. De coronaperiode pakt voor sommigen heel slecht uit, bij 75-plussers is het vooral de emotionele eenzaamheid, de behoefte aan nabijheid, ze zijn soms angstig en onzeker.'

Onder onze lezers zijn veel ouderen, wat raadt u hen aan?
'Blijf in contact met mensen die je kent, probeer in beweging te blijven, ook thuis, in je stoel. En realiseer je dat je ook iets kan betekenen voor de ander. Het is paradoxaal, je zit met levensvragen en je kringetje wordt kleiner. Realiseer je echt hoe belangrijk het is om een netwerk te onderhouden. Blijf afspreken, elkaar zien'.

Internet heeft ons leven veranderd, wat zegt u tegen de groep die geen internet heeft?
Maak een belafspraak, maak een praatje en trek je niet terug. Met de oudste ouderen moeten we blijven bellen, al is dat voor veel mensen tegenwoordig minder vanzelfsprekend dan appen of mailen.

Kunnen we iets leren van eenzaamheid?
'Er zijn mensen die vinden dat het je stimuleert om dingen te gaan doen, bijvoorbeeld bij verhuizing of studeren elders. Je leert daardoor omgaan met een nieuwe situatie. Soms moet je ook om hulp durven vragen. '

Hoe ziet u de rol van de kerken?
'Een kerk is meer dan geloof, het is ook een gemeenschap, het koffiedrinken is vaak nog belangrijker dan de dienst. Je bent met gelijkgestemden, mensen die met jou iets gemeenschappelijks ervaren, bovendien is de kerk ook een plek waar niet-gelovigen welkom zijn, dat is belangrijk.'

Wat vindt u dan van initiatieven als Resto van Harte, eettafels voor ouderen, "samen tegen de eenzaamheid"
'Het zijn laagdrempelige initiatieven; samen eten is een prachtige manier om makkelijker andere mensen te ontmoeten, we moeten op elkaar letten.'

Mariska (44) is mantelzorger en krijgt zelf hulp.

'Sinds mijn twee kinderen extra zorg nodig hebben, is de eenzaamheid er in volle omvang. Mensen zijn soms verbaasd omdat ik zo open overkom en makkelijk contact maak. Toch, als je mijn agenda ziet, begrijp je misschien dat er voor een sociaal leven nauwelijks ruimte is Via via kwam ik bij het Knooppunt Mantelzorg van Humanitas voor een luisterend oor en praktische hulp. Inmiddels hebben hun vrijwilligers mijn tuin gespit en klusjes gedaan! Heerlijk!

(Bron: eenzaam.nl | namen zijn gefingeerd)

Prof. Dr. Anja Machielse
is hoogleraar 'Humanisme en Sociale Weerbaarheid' aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Ze doet al twintig jaar onderzoek naar eenzaamheid, sociaal isolement en zingeving, vooral onder ouderen. Ze is lid van de wetenschappelijke commissie die het ministerie adviseert over de aanpak van eenzaamheid onder ouderen.

Informatie:
www.eentegeneenzaamheid.nl
Luisterlijn: **0900-0767**
www.nietalleen.nl
of bel **0800 1322**.
Kerken en EO verbinden organisaties en hulpvragers.

Bijbel als inspiratiebron

TEKST
WIM WEREN

Jacopo Pontormo,Visitatie, ca. 1528-1529, Pieve di San Michele, Carmignano

1) Maria bij Elisabet
Hier zien we twee vrouwen, die elkaar blij en liefdevol begroeten. Ze zijn allebei zwanger, wat eigenlijk een godswonder is, want Maria is daar eigenlijk te jong voor en Elisabeth te oud. Ze zullen moeder worden van bijzondere kinderen: Johannes de Doper en Jezus, die samen een nieuwe toekomst gaan ontsluiten, waarin rijkaards en machthebbers aan lager wal raken, terwijl arme sloebers en vrouwen en mannen die zich nergens op laten voorstaan, rijk gezegend zullen worden. Dit troostrijke nieuws krijgen we te horen in het Magnificat, een dank- en strijdlied dat Maria na een lange reis aanheft ten huize van haar tante Elisabet, die Maria verwelkomt als 'de meest gezegende onder alle vrouwen'.

2) Geboorte van Jezus
Hier zien we een heel andere opstelling dan in onze kerststallen. Geen Maria en Jozef die in aanbidding neerzijgen voor de pasgeboren Jezus. Terwijl een vroedvrouw (waarschijnlijk Salome) de baby verzorgt, kijkt Maria vanaf haar fraaie rustbed de andere kant op en ziet zij hoe Jozef zijn eigen kousen verknipt tot doeken waarin het kindje warm kan worden gehouden. Jozef is hier niet een figurant die eruitziet alsof hij met de hele situatie geen raad weet, maar hij gedraagt zich als een bijzonder zorgzame papa.

Anonymus, Geboorte van Jezus, ca. 1400, Museum Mayer van den Bergh, Antwerpen

Aanbidding door de wijzen, Middelrijns altaarstuk, ca. 1410, Catharijneconvent, Utrecht

3) Magiërs uit het oosten
Terwijl Lucas herders op kraambezoek laat komen, zijn het in Matteüs vreemdelingen uit de wereld buiten Israël die op bezoek gaan bij het jonge gezin. Matteüs noemt hen 'magiërs'. Deze term kan zowel slaan op charlatans als op grote geleerden, zoals astrologen. In de latere traditie zijn ze onder invloed van Jesaja 60:3.6 en Psalm 72:10 uitgegroeid tot drie koningen, die Balthasar, Melchior en Caspar zijn gaan heten. Een van hen is zwart. *Black lives matter*, ook toen al. Door buitenlandse magiërs op zoek te laten gaan naar de pasgeboren koning van de Joden laat Matteüs zien dat Jezus in de wieg is gelegd voor alle mensen, ongeacht hun huidskleur, etnische komaf of seksuele geaardheid.

Gerard David, Rust tijdens de vlucht naar Egypte, ca. 1510, National Gallery of Art, Washington

4) Vlucht naar Egypte
Koning Herodes de Grote heeft twee van zijn eigen zonen uit de weg geruimd omdat hij dacht dat ze hem van de troon wilden stoten. Geen wonder dus dat hij de kleine Jezus, die de magiërs 'de koning van de Joden' noemen, niet anders kan zien dan als zijn aartsrivaal. Ook hem wil hij liquideren, maar daar steekt de hemel een stokje voor. In een droom krijgt Jozef van een engel te horen dat Herodes het kind Jezus naar het leven staat en dat het jonge gezin vliegensvlug moet uitwijken naar Egypte. In de schilderkunst is die overhaaste vlucht vaak uitgebeeld, met behulp van allerlei legendes die daar omheen zijn geweven. Een geliefd thema is dat de drie vluchtelingen soms genieten van een rustpauze. Zo zien we hier hoe Maria een druif plukt van de tros die Jezus (de ware wijnstok) in zijn handjes houdt. Op de achtergrond probeert Jozef met een stok vruchten uit een boom te slaan. Dat alles in een idyllische omgeving.

5) Kindermoord in Betlehem
Terwijl de kleine Jezus gespaard blijft voor een vroegtijdige dood, laat Herodes alle jongetjes van twee jaar en jonger in Betlehem en omgeving vermoorden, omdat hij denkt dat hij daarmee ook zijn rivaal wel te pakken krijgt. Op bijgaand detail zien we hoe een verschrikte vrouw een soldaat probeert af te weren die met zijn zwaard op haar kind afstormt. Dit bloedige verhaal roept de moeilijke vraag op waarom zovele onschuldige kinderen moeten sterven, terwijl hun leeftijdgenootje gespaard blijft. Zo'n zelfde vraag kunnen we ons ook stellen als we op de televisie zien hoe kinderen in zee verdrinken voordat ze Europa bereiken of hoe ze in vluchtelingenkampen aan de randen van de EU creperen. Gebeurt dat omdat God dat wil of omdat wij dat laten gebeuren?

Hugo van der Goes, Kindermoord te Betlehem, detail, ca. 1470, Hermitage, St. Petersburg

Maryam en Isa op een Perzische miniatuur, bron: nl.wikipedia.org/wiki/Maryam

6) Maryam en Isa
In de Koran komen Maria en Jezus voor onder de namen Maryam en Isa. De verhalen in de Koran lijken sterk op stof uit Lucas 1-2, maar de details verschillen. In de Koran trekt Maryam zich in haar eentje terug op een afgelegen plaats, waar een gezant van God haar zegt dat ze een kind zal krijgen. Maryam reageert hoogst verbaasd: hoe kan zij een kind krijgen, terwijl geen man haar heeft aangeraakt? Volgens de hemelse boodschapper zal zij zwanger worden door Gods scheppend woord. Allah hoeft maar te zeggen: 'Wees er, en het is er.' Als zij zich na de geboorte van Isa weer onder de mensen begeeft, verwijten die haar dat zij iets ongehoords heeft gedaan. Wonderlijk is dat Isa – zo klein als hij nog is – namens zijn moeder reageert op dit verwijt. Het kind zegt dat hij Gods dienaar is en zijn profeet en dat zijn moeder geen enkele blaam treft. Een sterke overeenkomst met het verhaal van Lucas is dat Maria ook hier nog maagd is als zij zwanger raakt en dat zij meewerkt met God, wiens scheppend woord het onmogelijke mogelijk maakt.

DOOR
RIA SCHOENMAKERS-VAN OSCH

WAAROM BEN JE BANG?

Een lezer van het Mariënburg Magazine vroeg om de paaspreek van de paus te publiceren. Ik weet niet of dat verzoek is gehonoreerd, maar het is me als bijzonder bijgebleven. Wat had deze kerkvorst te zeggen, dat kritische katholieken raakt? De tijd dat wij stijf rechtop zaten om de Urbi et Orbi-zegen via de radio te ontvangen en met ontzag te beluisteren, ligt achter ons. En we zitten dicht bij Kerstmis, waar praat ik over? Nee, ik ben niet in de war door de corona-lockdown, die mijn generatiegenoten tot een leven in afzondering oproept en de tijd heeft stilgezet.

Paus

In een opwelling heb ik de tekst gedownload, ik kwam niet verder dan de Engelse versie. Geen nood; een boodschap voor stad en wereld hoort ook in een wereldtaal tot ons te komen. De paus buigt zich over het evangelie van Marcus (Mc4:35) en reflecteert over 'de storm op het meer'. Ik breng u in herinnering: vissers in een bootje, overgeleverd aan een plotseling opstekende wind die tot stormkracht aanwakkert. Zo hevig dat de noodkreet van de leerlingen schalt over het water: ''Heer we vergaan.''

Storm

Er is weinig fantasie nodig om het sluipende Covid19-virus als een aanwakkerende storm te zien die ons klein maakt en machteloos. We zitten in hetzelfde schuitje. Maandenlang zijn we onzeker en bang, in de greep van een onzichtbare vijand. De paus zegt het beeldend: ''dikke duisternis trekt over onze pleinen en straten, heeft het leven overgenomen. We zien het in de gebaren van mensen, ontmoeten het in hun blik.'' Misschien klinkt het nu al weer wat overtrokken. Italiaanse toestanden tegenover Nederlandse nuchterheid, maar toch… Ik weet nog hoe stil het was in de kamer toen Benno Bruijns zijn eerste en tevens laatste persconferentie gaf. Elk bericht, elk plaatje van over de grens met lijkkisten alsof het oorlog was; we keken met diep ontzag. Waar zijn we in 's hemelsnaam in terecht gekomen?

Visioen

Ja, het wordt Kerstmis, alles wat eromheen hangt ademt die sfeer. Onze straten en pleinen, interieurs, onze eigen uitdossing. Misschien een beetje minder allemaal, minder uitbundig, maar het blijft een feest dat Pasen, hoewel hoger in rang, in gezelligheid en intimiteit overtreft. Kerstmis heeft een hoog cocooning-gehalte, aaibaar bijna; maar nu even niet.
Vrede op aarde; de wolf naast het lam. Met een blik op de wereld is het moeilijk dit visioen van 'vrede op aarde' in de mond te nemen zonder een wrange bijsmaak. Zoveel bootjes op de Middellandse Zee op weg naar niemand. Zoveel oorlog en geweld, zelfs op Europese bodem. Geen natuurfenomeen, maar door ons veroorzaakt. Een visioen te mooi om waar te zijn. De symboliek van het kruis uit de paasweek is in deze barre tijd sprekender, meer voelbaar aanwezig.
Waarom ben je bang? Het is deze herhaalde grondvraag, die bij mij binnenkomt en doorklinkt. Het lijkt een soort uur van de waarheid. De paus put zich uit in een diep doorleefd geloofsverhaal, waar mijn overtuiging schamel bij afsteekt. Toch is zijn overweging zwaar van gewicht. Wat zijn onze grote woorden waard? Is er een afdoend antwoord op onze kwetsbare positie, op onze fundamentele bestaansangst, buiten zijn geloofswaarheid om? Waarom zijn we bang, als er iemand is die over ons waakt?

Wankel evenwicht

De existentiële nood van gelovigen en ongelovigen is voelbaar aanwezig in het coronatijdperk. Niet alleen Pasen maar ook Kerstmis zou ons tot herbezinning kunnen brengen. 'Het is een tijd om te kiezen, niet om te oordelen,' zo lees ik in de pauselijke brief. Ineens hebben we een vlijmscherp besef, waar het in het leven echt om draait. Hoe afhankelijk we van elkaar zijn. Een radicale 'Umwertung aller Werte', om met Nietzsche te spreken, een heroriëntatie op alles wat we doen. Ziet u het gebeuren?
Heer, red ons, wij vergaan. Een tijdloze vraag. Of het nou Pasen is of Kerstmis? Of je kritisch katholiek bent of gewoon een mens met lege handen? De noodkreet uit het bootje is toepasbaar op het wankel evenwicht van ons eigen bestaan, ook zonder virus.
Een roep om een bewoonbare wereld; om uitzicht op beter en anders, om troost om wat is, om wat ons overkomt! De paus herinnert ons aan een antwoord met eeuwigheidswaarde:
Hij is niet dood, hij leeft.

TEKST EN FOTO
GERT BREMER

Stilte, luid als de nacht.

Het zijn de jaren vijftig dat ik nog in Sinterklaas geloof.
Een gewone koude winternacht in Epe op de Veluwe.
De kolenkachel uit, het raam van mijn slaapkamer potdicht gevroren.
'Midden in de winternacht' word ik wakker, sta op en loop naar het raam. Ik hoor daar toch zingen…?

Mijn broertjes liggen te slapen en ik ga bibberend voor het raam staan, het gordijn zachtjes tegen mijn rug. Met diepe teugen adem ik tegen de ijsbloemen aan en doodstil valt door het gat de eerste sneeuw. Het plantsoen is al wit, de zijkant van de kerktoren bij windvlagen besneeuwd. Langzaam omhoog kijkend weet ik waar ze staan:
'Die kinderen mochten nog laat op!'

Door de galmgaten waaiert een kerstlied uit over het doodstille dorp en zo stil als toen heb ik het nooit meer gehad. Ik kan er nog zo naar verlangen en alleen herinnering laat mij er af en toe nog iets van voelen. Maar nooit meer ben ik zo stil geweest als toen die nacht.
Ik kan haar niet naar mij toehalen door iets te doen of niet te doen. Misschien ben ik gewoon wel niet kind genoeg meer dat zij komen kan: de stilte die zo luid was die nacht.
Zij is langzaam verdwenen, net als Sinterklaas, nadat mijn vader samen op weg naar de kerk mij zei: 'Nee hoor Gertie, dat is gewoon een grammofoonplaat die ze dan draaien. Dat gaat met versterkers die ze in de toren hangen.'

Hoe koud kun je dan kind-af raken. Maar het heimwee ernaar laat mij weten dat het echt was en geen droom. En dat daar iets oorverdovend oorspronkelijks was dat voorgoed ondergesneeuwd werd door de waan van de dag. En daar ben ik misschien wel een leven lang naar op zoek en probeer ik af te leggen wat haar komen in de weg zou kunnen staan.

Iets daarvan kreeg ik weer terug als monnik van Zundert, ook weer met Kerstmis, onder het zingen van zo'n schijnbaar onzinnig kerstliedje als:
'Gods liefd' op aarde neergedaald ligt in een stal op stro te slapen.'
Doorheen mijn weerstand tegen die tekst werd het toch stil in mij. Naar een dimensie die lak heeft aan de woorden, maar die zich alleen zingenderwijs laat openen. Laat mij dus maar zingen en verder zoeken met de muziek mee de diepe nacht en de kou in.

Wie weet dit jaar nog……
Dag Hammarskjold zegt het in zijn 'Merkstenen' zo:

Verder word ik gedreven
een onbekend land binnen.
De grond wordt harder
de lucht meer prikkelend koud.
Aangeraakt door de wind
vanuit mijn onbekende doel
trillen de snaren in verwachting.
Aldoor vragend
zal ik aangekomen zijn
waar het leven weg klinkt,
een heldere eenvoudige toon
in de stilte
(vert. Jos Huls)

Haal de gift weg
en je houdt contact over

DOOR
ROB VAN DER ZWAN

Het lijkt erop dat het kerstfeest inmiddels is opgegaan in een knusse eindejaars-happening; een treffen van familie en vrienden die genieten van goede maaltijden en genieten van elkaars gezelschap. Kerstmis levert de symboliek voor dit sfeerfestival van het goede leven. Er is een website met een overzicht van alle gebeurtenissen rondom Kerstmis. Het geeft relevante antwoorden op talrijke vragen over de vele boeiende aspecten van ons moderne kerstfeest, aldus de website.[1] Voor christenen is Kerstmis het hoogfeest ter herdenking van Christus' geboorte. Op de genoemde website lezen we opmerkelijk genoeg: 'Een persoonlijk gebaar is waar het toch uiteindelijk om draait bij kerst'. Persoonlijk gebaar, 'het delen' als uiting van medemenselijkheid, gebruik ik als aanknopingspunt waaromheen ik hieronder enkele gedachten ontwikkel. Lees het als een wat onderkoelde kerstwens.

Kerstpakket
Het MST (Missionair Servicecentrum Tilburg), waar ik werk, is een sociaal centrum, door twee congregaties gestart, gericht op kwetsbare mensen. In de periode rond kerst kunnen centra als het MST op sympathie rekenen bij mensen. Vaak wordt er tweedehandskleding gebracht en in de kersttijd volgen kerstpakketten. De verwachting daarbij is dat het MST vast een goede bestemming heeft voor de geschonken goederen bij mensen in de maatschappelijke rafelrand. Helemaal onwaar is dat niet. Om onze maatschappij echt humaner te maken, mag de aard van het persoonlijke gebaar wel worden bijgesteld.

In twee werelden verdwaald zijn
Er is iets vreemds aan de hand. Nederlanders zijn sociaal en welwillend. Tegelijkertijd hebben we het toegelaten dat onze ondersteunings- en verzorgingsrelaties zijn verzakelijkt en ingeweven in een dolgedraaide bureaucratie. De problemen in de jeugdzorg en de toeslagenaffaire bij de belastingdienst onderstrepen dit. Hoogleraar psychiatrie Damiaan Denys analyseert in zijn boek '*Het tekort van het teveel*' de paradox van de mentale zorg. Het gaat over de overspannen verwachtingen die wij hebben van psychiaters en psychologen. Onze existentiële worstelingen parkeren wij bij het GGZ, waar ze er vaak geen raad mee weten. Er is een leefwereld van mensen en een systeemwereld van instellingen en onder het huidige gesternte '…never the twain shall meet'. Het zijn de kwetsbare mensen die in beide werelden verdwalen.

De gekaapte identiteit
Laten we onze generositeit anders inzetten. Medemenselijkheid moet niet beginnen met een gift in goederen, maar begin met het leggen van contact, maak verbinding met mensen. Het schenken van goederen is contact maken met behulp van een gift. Haal de gift weg tussen jezelf en degene aan wie je het schenkt en je houdt het contact over.
Als mensen met een welvarende levensstijl en een minima levensstijl elkaar daadwerkelijk treffen kan dat lastig zijn. "Wat zeg je in zo'n situatie?" Het uithouden in een situatie van verlegenheid is ongemak. Terugvallen op stereotypen, op spanning gebracht met angst en afkeer, geeft houvast.

Als individuele problemen zich opstapelen en het dagelijks leven van iemand steeds meer ontregelt, raakt het anderen. Zie wat er gebeurt: problemen kapen de identiteit van een mens. De man die snuift, prikt of slikt, is een verslaafde. Het meisje dat zich prostitueert, wordt een hoer. De jongeman die steelt, wordt een crimineel.

Menselijke waardigheid
Zo framen we elkaar als verslaafde, prostituee en crimineel. Het gebeurt zowel vanuit afkeuring en welwillendheid. Framen geeft een veilige rolverdeling: die van de helper en hulpbehoevende.

Het levensverhaal verschaft waardigheid aan de levensloop van een mens. Ieder mens heeft een levensloop, een reeks van gebeurtenissen tussen geboorte en sterven. Van de verslaafde, de prostituee of de crimineel is de levensloop opgeslagen in dossiervorm, vastgelegd volgens richtlijnen van een bureaucratie. Het zijn levenslopen, geredigeerd vanuit een tekort, een falen of een misstap. De diagnose of veroordeling onderstrepen een ontregeld bestaan, zelden huldigen ze de waardigheid van de mens in kwestie. Niet iedere levensloop wordt geredigeerd tot een levensverhaal waarin goede momenten en slechte momenten, schaamte en verdriet, falen en succes, een louterende samenhang krijgen. Sommigen hebben anderen nodig om met hun levensloop tot een levensverhaal te komen. Hier ligt de kans voor een persoonlijk gebaar dat en passant, in het geleefde leven dus, gemaakt moet worden door: wel te luisteren maar niet uit te horen, door het uit te houden in moeilijke stiltes, door geschoktheid te parkeren, door jezelf open te stellen en verbinding maken.

[1] *www.vragenoverkerst.nl*

In de woestijn

TEKST EN FOTO
RUUD BARTLEMA

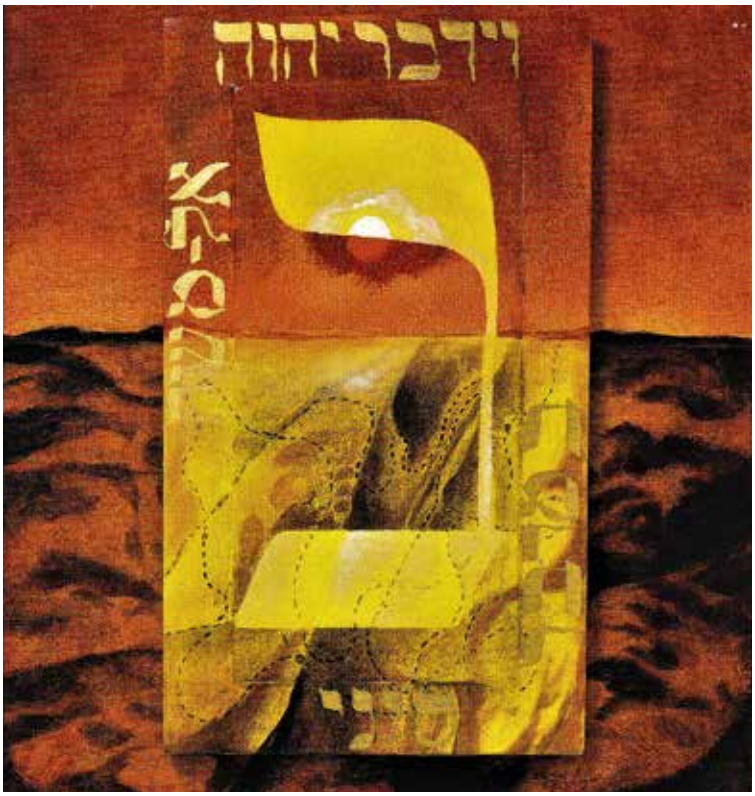

RuudBartlema is oud-predikant, beeldend kunstenaar en leraar joodse mystiek.

Hij maakte vijf schilderijen met in het midden de Hebreeuwse beginletter van elk van de vijf boeken van Mozes, het begin van de Bijbel.

Een vierde bijdrage in woord en beeld over de beginwoorden van de eerste vijf Bijbelboeken, de boeken van Mozes. Leraar Joodse mystiek en kunstenaar Ruud Bartlema schrijft over de naam van het vierde bijbelboek Numeri (Bemidbar), vergezeld van een kleurrijke schildering van zijn hand.

Het vierde boek van de vijf boeken van Mozes - in het Hebreeuws de Tora genoemd - is het boek Numeri. De eerste zin van dat Bijbelboek luidt: "En de Eeuwige sprak tot Mozes in de woestijn Sinaï". In de joodse traditie wordt dat boek Numeri genoemd "Bemidbar", Hebreeuws voor "In de woestijn". En inderdaad de verhalen uit dit boek spelen zich voornamelijk af in woestijngebied, waar de figuur van Mozes zijn volksgenoten doorheen leidt. Het schilderij reflecteert dat woord woestijn ook door ons een blik te gunnen op die woestijn vol onherbergzame, donkere dalen en bergkammen. We zien heuvels en zand, waarin een stippellijn de tocht van het volk Israël weergeeft. Het is een soort landkaart, waarop stippen de halteplaatsen vormen. Veertig jaar, zegt het verhaal, zwierf het volk door de woestijn.
Net als het eerste boek van de Tora, Bereshiet, ons boek Genesis, begint ook de naam van het vierde boek met de Hebreeuwse letter Beet. Dat woord betekent "huis". Dat huis blijft ons geschonken, zelfs als dragende grond in de woestijn. Het wordt in de verhalen verbeeld door de tekens van een wolk en een vuur, waarin Gods leidende kracht wordt verbeeld. In wolk en vuur trekt de Eeuwige voor Israël uit. Zo is God aanwezig, dag en nacht, als een huis waarin wij voor altijd geborgen zijn.

In 2006 schreef ik een klein boek over de mystieke betekenissen in de tweeëntwintig letters van het Hebreeuwse alfabet, want elke letter heeft een naam, die samenhangt met het beeld waaruit de letter voortkomt. Het Hebreeuwse schrift is immers ooit ontstaan vanuit het oude beeldschrift, zoals we dat nog kennen uit de bekende Egyptische hiërogliefen. In elke letter zien we dus nog de omtrekken en de vorm van het oorspronkelijke beeld. In de tweede letter, de letter Beet dus de vorm van een huis. Het is opvallend dat van de vijf boeken van de Tora er twee met een letter Beet beginnen. Het eerste huis schenkt ons als mensen die geboren worden, in het begin dus, grond onder de voeten, een dak boven ons hoofd en een beschermende muur in de rug. In het vierde boek van de Tora gaat het om het huis, het omgeven zijn door Gods aanwezigheid op de tocht door ons leven. De letter Beet verbindt ons op die manier met het diepe mysterie dat, ook al gaan we door de woestijn, door heftige periodes heen, ons leven door dezelfde Kracht die de kosmos creëerde, gedragen wordt.

UIT KIJK & LUISTER

! Bij het ter perse gaan van dit nummer is nog onbekend wanneer we musea en voorzieningen weer opengaan.
Kijk op de diverse websites voor de meest actuele informatie.

Stillevens en kerkinterieurs in Assen

Liefhebbers van het werk van Henk Helmantel kunnen vanaf dit najaar hun hart ophalen in het Drents Museum. Daar staat in de tentoonstelling met tachtig schilderijen van 'Henk Helmantel, Meesterschilder' het kunstenaarschap en het ambacht van de Groninger centraal. Helmantel wordt nationaal én internationaal geroemd om zijn meesterlijk geschilderde stillevens en kerkinterieurs. Een bijzonder onderdeel van de tentoonstelling zijn de voorwerpen die op de stillevens zijn afgebeeld en uit de persoonlijke verzameling van de kunstenaar komen.

En als u nog meer wil zien:
In de wintermaanden vindt er in het Ikonenmuseum Kampen een ontmoeting plaats tussen de collectie van Henk en Babs Helmantel en iconen uit de collectie van het Ikonenmuseum. In zes zalen zullen middeleeuwse beelden, stillevens, kerkinterieurs, iconen en andere objecten worden getoond, zorgvuldig bij elkaar gezocht door Henk, Babs en de curator van het museum.
Nog **tot en met 27 maart 2021 Ikonenmuseum Kampen.**
www.ikonenmuseumkampen.nl
Tot en met 7 maart 2021 Drents museum. Bestel uw ticket van te voren.
www.drentsmuseum.nl

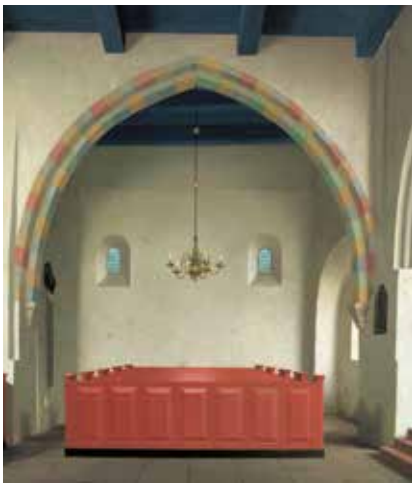

Henk Helmantel, De noordbeuk van de kerk in Leermens, 2000, olieverf op paneel, 140 x 122 cm. Collectie Museum Helmantel. Foto: Art Revisited, Tolbert

Iconen van Kees de Kort in Zierikzee

Vanaf 16 december is de tentoonstelling 'Kees de Kort Ikonen' te zien in het Stadhuismuseum in Zierikzee. Traditionele en hedendaagse iconen brengen belangrijke verhalen uit het christendom tot leven. We zien de de overeenkomsten en verschillen.
Het werk van de Bergense kunstenaar Kees de Kort (1934) is bekend -en geliefd bij een groot publiek. Generaties kinderen groeiden sinds eind jaren zestig op met door hem geïllustreerde Bijbels. In zijn heldere, kleurrijke verbeelding van de bijbelse verhalen is ruime aandacht voor de menselijke emotie. De kracht en eenvoud van de illustraties maken dat de essentie van het verhaal direct bij de kijker overkomt. De Kort schildert geen plaatjes bij het verhaal, hij schildert het verhaal. Ook voor traditionele iconen geldt dat deze niet bedoeld zijn als illustraties. Een icoon is geen interpretatie van het heilige, maar is het heilige. Vanaf 16 december tot en met 24 mei 2021, het Stadhuismuseum Zierikzee.
Kijk op de website van het Stadhuismuseum Zierikzee
www.stadhuismuseum.nl

'Zin in Kerst' in Museum Catharijne Convent Utrecht.

De jaarlijkse tentoonstelling over het kerstfeest voor de hele familie. Wie ontmoet je allemaal onderweg naar de stal in Bethlehem? Maak kennis met Jozef en Maria, de herders, en de drie koningen! Ook in 2020 is de mooiste kerststal weer te bewonderen: de grote achttiende-eeuwse Napolitaanse kerststal. Meer dan zestig figuren vormen samen een echt Italiaans dorp in een prachtig decor.
Kaartjes zijn verkrijgbaar vanaf 6 december. i.v.m. de coronarichtlijnen zijn er vaste tijdslots. Dit i.v.m. de maximale capaciteit voor de voorstelling en op de tentoonstelling. 'Zin in kerst' is vooral leuk voor kinderen tot 8 jaar.
Kijk voor alle gegevens op www.catharijneconvent.nl. **Van 19 december 2020 tot en met 3 januari 2021**

FEEST! In de abdij

Ieder jaar is het Kerstmis, Suikerfeest, Loofhuttenfeest en Carnaval. Maar wat vieren we eigenlijk? Waar komen deze feesten vandaan en wat is hun betekenis? Museum Krona presenteert de bijzondere tentoonstelling Feest! In de Abdij. Aan de hand van topstukken, bijzondere voorwerpen en digitale media leren kinderen over verschillende religieuze feesten en de eeuwenlange tradities die erbij horen. Naast christelijke feesten komen er ook feesten uit andere religies aan bod, als het Suikerfeest en Holi. Feest! In de abdij' is een onderdeel van 'Feest! Weet wat je viert', een initiatief van Museum Catharijneconvent, i.s.m. andere musea. Online reserveren.
www.museumkrona.nl **Nog tot en met 31 december.**

Radiotip:

Tussen Hemel & Aarde met Wilfred Kemp. Uiteenlopende klassieke en vaak religieuze muziek. Van gregoriaans tot muziek van Pärt en van Bach en Brahms tot Taverner en Ten Holt. **Zondagochtend NPO radio 4 van 9.00-10.00. KRO-NCRV**. Absolute aanrader! www.nporadio4.nl

DOOR
LIESBETH DE MOOR

LEESTIP

Van Allerheiligen tot Kerstmis

Bidden in tijden van afstand en verwachting
Samenstelling: Leo Fijen

"Als alles duister is, ontsteek dan een lichtend vuur." Het is het eerste citaat uit dit kleine handzame boekje dat de lezer in deze donkere tijden voor kerstmis hoop biedt en de mogelijkheid om te bidden. Al bladerend vind je een palet aan gebeden en teksten, geschreven of bijeengezocht door auteurs als de Benedictijner monnik Anselm Grün, cabaretier Herman Finkers, Angela Holleboom, abdis van de Clarissen en vele anderen. Leo Fijen stelde de bundel samen.

De teksten gaan over de periode van Allerheiligen tot Driekoningen. 'Als je bidt gebruik je de woorden van je ouders en grootouders,' volgens Fijen voor de EO-radio. 'Je deelt in iets wat groter is dan jijzelf. Of je wel of niet in God gelooft. Je erkent dat je een kleine mens bent en niet alles zelf hoeft te doen. En juist daar hebben veel mensen in deze coronatijd behoefte aan. Mensen zijn soms moe en moedeloos, voelen zich er alleen voorstaan. Ze worstelen: hoe gaat het met mijzelf? Waar vind ik de woorden?' Leo weet raad: 'In het gebed kun je woorden vinden die ons gegeven zijn. Monnik Anselm Grün zegt het zo: 'als je je vuisten balt kun je niet bidden'. 'We leven nu al een beetje met gebalde vuisten, laat dat los. Als je de gebeden bidt, de teksten leest, ben je verbonden met anderen die er waren, ook ver voor jou'. Mensen hunkeren naar hoop en troost en bezinning. Die kun je vinden in de teksten in deze bundel'.
Neem een deel uit de tekst van geestelijk verzorger Marinus van den Berg:

'Zegen ons met de dauw van de liefde
Zegen ons met uw warmhartige nevel
Dat wij elkaar niet besmetten met vrees
Dat wij onze harten niet op afstand houden
Zegen ons met zorg en aandacht voor elkaar
Dat wij niet onverschillig en slordig leven
Kroon ons met de Naam van uw Hoop
In de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest'

Van Allerheiligen tot Kerstmis | Diverse auteurs | Uitgeverij Adveniat | ISBN 978 94 9361 39 9 | € 9,99 in de boekwinkel.

DOOR
PETER VAN OVERBRUGGEN

De verdragen van Mohammed met de christenen

Anne Dijk

Onlangs bezocht ik de fraaie boekwinkel van de abdij van Berne Heeswijk. In het ruime en kleurrijke aanbod viel mijn oog op een opvallend sober uitgegeven boekje. Op de cover stonden de symbolen van de Islam en het Christendom. Op de achterzijde trof me het portret van een westers ogende vrouw met hoofddoek: auteur Anne Dijk (1986), domineesdochter, die zichzelf in een interview met Trouw een kritische en feministische moslim noemt. Ze is religiewetenschapper en islamoloog, met de specialisaties gender en autoriteitsstructuren.

De zes verdragen die de Profeet Mohammed sloot met de christenen van zijn tijd zijn door Anne Dijk vertaald in het Nederlands en voorzien van een uitvoerige inleiding. Het boek beschrijft de respectvolle relatie tussen moslims en christenen in de begintijd van de islam. Tegelijk laat het de relevantie voor het heden zien, hoewel de taal en de cultuur van de zevende eeuw nu eenmaal ver van ons af staan.
De schrijfster stelt dat islamofoben deze teksten echter kunnen afwijzen, omdat volgens hen de islam per definitie gewelddadig is. Maar, zo stelt zij, ook extremistische moslims zullen deze verdragen niet accepteren. De auteur ziet de teksten als een ondersteuning voor een verdiepend gesprek over religieus geïnspireerde vrede. Juist op het moment dat ze hoorde van de moord op de Franse pater Jacques Hamel door IS-sympathisanten was ze bezig met het vertalen van de volgende tekst van de profeet Mohammed: '*Als iemand onrechtvaardig en onaardig is tegen de christenen, zal hij schuldig zijn aan het ongehoorzamen van de Profeet van Allah. Laat hun gebedshuizen in vrede; help en steun hun leider en hun priesters wanneer zij hulp nodig hebben …*' De tranen van pijn rolden over haar wangen door deze onrechtvaardigheid.

In het laatste hoofdstuk erkent Anne Dijk dat het boek wellicht een tegenspraak bevat. Enerzijds wil ze een minder bekende kant van de islamitische traditie laten zien en anderzijds vindt ze het niet goed om daar lang bij stil te blijven staan. Haar 'gespreksvragen' moeten een praktische handreiking bieden om de echte dialoog tussen moslims en christenen te voeden. Maar wel over de vragen en waarden die we vandaag belangrijk vinden.

De verdragen van Mohammed met de christenen | Anne Dijk
Abdij van Berne | FAHM instituut | oktober 2020 | 128 pagina's
ISBN 978 90 8972 385 7 | € 17,90 (ook als E-book)

Door Pieter Reesink

Broederschap en geweldloosheid in Fratelli Tutti

Het Vaticaan heeft op 4 oktober de nieuwe encycliek van paus Franciscus gepubliceerd. 'Fratelli Tutti' wordt gerekend tot de zogenoemde sociale encyclieken en gaat over de opbouw van een rechtvaardige en broederlijke wereld. Adnane Mokrani is moslim en als hoogleraar verbonden aan de pauselijke universiteit Gregoriana in Rome. Hij wijdde een artikel aan de encycliek. Piet Reesink vertaalde en bewerkte het.

In Fratelli Tutti pakt Franciscus de draad op van het document over broederschap, dat hij op 4 februari 2019 ondertekende samen met de groot-imam van de moskee Al Azhar, Ahmed al Tayyeb. De paus gaat op sommige punten verder dan destijds. Zo stelt hij dat er geen rechtvaardige oorlog bestaat, wat eeuwen de leer was binnen de rooms-katholieke Kerk. Oorlogsgeweld is nooit te rechtvaardigen in naam van welke politiek of godsdienst dan ook. De paus wijst op de technologische ontwikkeling, die de oorlog onzichtbaar heeft gemaakt. De zogenaamde intelligente bommen kunnen geen 'bijkomende schade' voorkómen, lees: er vallen burgerslachtoffers. Een oorlog zonder doden bestaat niet.

Verenigde Naties

De rol van de VN moet worden versterkt, de organisatie hervormd. Zo kunnen we de 'macht van het recht' dicteren en niet 'het recht van de macht'. Op deze manier laten we de logica van de jungle achter ons en vervangen we die door de ethiek van broederschap in internationale relaties.

Populisme

De encycliek wijst op de risico's van het populisme. De paus ziet egoïsme als diepere oorzaak van het populisme en hij stelt een geestelijke remedie voor. Wat werkelijk telt, zegt de Iraanse filosoof Ramin Jahanbegloo, is niet zozeer *dat* je gelooft. maar eerder wat je *doet* met je geloof, en of je dat inzet voor vrede of als oorlogswapen.

Als we het goede voor anderen willen, moeten we dat politiek vertalen: ons inzetten voor het algemeen welzijn. De belangrijkste rol van godsdienst, zo zegt Franciscus, is het opvoeden van de mens met een kritisch en profetisch geweten, tot iemand die liefheeft en anderen van dienst is. Hij zegt het zo: 'De arme man van Assisi wilde geen leerstellingen opleggen maar spreekt van de liefde van God'. Leerstellingen hebben als doel om liefde te zaaien maar als ze mensen uitsluiten, dan worden ze een dode letter.

Levenslang?

De paus veroordeelt nog altijd de doodstraf maar vraagt zich ook af wat de zin is van een levenslange gevangenisstraf. Hij beschouwt deze als een 'verborgen doodstraf'. Hij wijst op het falen van het penitentiaire systeem. De gevangenis is geen plek meer voor inkeer en bezinning, maar eerder een plaats van geweld en radicalisering. Zonder begeleiding en mogelijkheid tot bekering wordt het gevangeniswezen voor de criminelen een makkelijke vluchtplek.

Broederschap

Samenvattend**:** de encycliek en het document over menselijke broederschap laten zien dat er geen ware vrede of verzoening is zonder broederschap. De Koran zegt dit heel duidelijk: 'De gelovigen zijn broeders. Sticht dus vrede tussen jullie beide broeders en vrees God. Misschien zal jullie barmhartigheid bewezen worden'. In dit koranvers vinden we drie zaken die elkaar aanvullen: het geloof, de broederschap en de vrede. Broederschap is de vrucht van geloof in God, of minstens in de mens en zijn waardigheid. Diezelfde broederschap roept ons op om vrede te stichten tussen broeders. In de Arabische tekst staat 'jullie beide broeders'. Dat zou een toespeling kunnen zijn op de eerste broedermoord van Kaïn op Abel. Het is een oproep om tussenbeide te komen vóór het te laat is en het drama zich herhaalt. Dan zal een goddelijke regen van barmhartigheid uit de hemel neerdalen, liefde zal de wereld omvatten, dan is iedereen waarlijk broeder en zuster.

Dan zullen zij hun zwaarden tot ploegscharen omsmeden en hun speren tot snoeimessen; geen volk zal tegen een ander volk het zwaard opheffen, en zij zullen de oorlog niet meer leren. Micha 4: 3

foto wikipedia

Uit de verschillende bladen van de locaties: de keuze van Nel Beex-Roos.

Licht in de duisternis
Voor veel mensen zal Kerstmis dit jaar eerder een donkere periode dan een tijd van licht zijn. Door corona en allerlei beperkingen glijdt zekerheid uit de samenleving weg. Misschien dat we nu meer dan ooit elkaar wat licht kunnen brengen.

Dit jaar vierde de **Twentse parochie, Lumen Christi**, met zeven geloofsgemeenschappen: Beuningen, De Lutte, Denekamp, Lattrop, Noord-Deurningen, Ootmarsum en Tilligte haar tienjarig lustrum. Nico Bekhuis, vicevoorzitter van het parochiebestuur in een speciale jubileumuitgave: 'Er is veel gedaan in ruim tien jaar. Te veel om op te noemen en als ik dat zou doen, loop ik kans om kleine successen onbenoemd te laten. Ook die hebben bijgedragen aan het grote succes, namelijk: één betrokken en levendige parochie Lumen Christi zijn. Op alle locaties zijn de schouders eronder gezet om de kerk het stralend middelpunt van elke plaats te laten blijven. Want wat zou een gemeenschap zijn zonder een levendige kerk? Ondertussen zijn er pastoraatsgroepen en locatieraden, het werk van het pastorale team is over alle locaties verdeeld, er is een jongerenwerker, één één parochiebestuur voor alle locaties. Heel belangrijk is de inzet van de vele vrijwilligers. Ruim tien jaar na de fusie zijn er nog steeds zeven vitale geloofsgemeenschappen…' Zoveel bereidheid. Dat zet alles in het volle licht.

Ook De **Martinusparochie Cuijk** is een parochie met minstens zeven geloofsgemeenschappen. Ook hier zijn ze er voor elkaar. 'Het parochiebestuur schrijft: Let op elkaar en uzelf. We doen er alles aan om juist in deze coronatijd ondanks alle beperkingen inhoud te geven. Waar mogelijk pakken we de draad op en proberen we samen met u hoop en inspiratie voor de toekomst te bieden… In Vianen hebben we eindelijk toestemming van de Gemeente Cuijk om de ingang van het kerkhof te verplaatsen. Op zeer korte termijn zal de ingang naar Vendelierskamp verplaatst worden. De volgende stap is om een kaarsenkapel op het kerkhof te plaatsen… In Linden zijn we in voorbereiding om het dak van de pastorie te vernieuwen en mocht u het niet gezien hebben: in Katwijk zijn we met een grote restauratie van de H. Martinuskerk begonnen…' Het lijken maar kleine lichtpuntjes, maar samen geven ze veel licht.

Ook de **Sint-Odulphus van de Brabantparochie** omvat naast Oirschot meerdere parochies, rijk aan kapellen met daarom 'letterlijk' veel licht. 'Om iets vertrouwds aan te bieden ontstond het idee een tv-serie te gaan maken. Cameraman Jan Linmans en pastor Wilfried van Nunen gingen naar de mooiste plaatsen in hun parochie, waarbij ze telkens een van de pastores interviewden over de situatie waarin we vanwege het coronavirus terecht zijn gekomen. 'Het waren boeiende gesprekken, waarin we stilstonden bij de gevoelens en gedachten, die ons in de greep houden. Wat duidelijk naar voren kwam was dat we allemaal behoefte hebben aan houvast. Velen vinden dat in het bezoeken van een Mariakapel. Omdat we in onze parochie gezegend zijn met prachtige kapellen, hebben we ze allemaal voor het voetlicht gehaald: de Avondmaalkapel, de Mariakapellen van de Vleut en de Heikant, de Annakapel in Aarle, de kapellen van Oostelbeers en Westelbeers, het kapelletje bij de Spoordonkse Bernadettekerk en de H. Eik…' Overal kaarsjeslicht.

In de **Norbertijnenparochie Heikant/ Quirijnstok** in Tilburg Noord hield bisschop De Korte een lezing. In de Nieuwsbrief Mooi Meegenomen vertelt redacteur Hans Happel: 'De lezing over de noodzaak van dialoog en samenwerking met andere wereldgodsdiensten en was degelijk en theologisch goed onderbouwd. De bisschop wilde het thema van zijn lezing toespitsen op de relatie van het christendom met de islam. Moslims zien het christendom als een voorbereiding op de islam. Jezus is voor hen de profeet Isa, de zoon van Maryam. Christenen beschouwen Jezus als Gods zoon. Een theologische dialoog op dit punt is uiterst moeilijk. In zijn lezing illustreerde de bisschop vervolgens de weg van de dialoog met de islam aan de hand van de vijf zuilen van de islam. Verstandig is met de tweede zuil te beginnen: het gebed. Daar kunnen christenen van moslims leren. Een goede dialoog kan eraan bijdragen dat moslims zich niet terugtrekken in hun eigen subcultuur en eigen scholen,' aldus de Korte. Niet eenvoudig. Daarom, ben gewoon goed en zie ze. Een Zalig Nieuwjaar.

BERICHTEN van de website

www.deroerom.nl

DOOR **BART VERREIJT**
EN **LIESBETH DE MOOR**

Op de website www.deRoerom.nl vindt u actuele berichten en aankondigingen op gebied van zingeving, kerk en samenleving in binnen-en buitenland. Behalve dat biedt de site ook verrassende invalshoeken over kunst en spiritualiteit. Hebt u zelf een bericht of wilt u reageren mail dan naar webredactie@deroerom.nl
Aanmelden voor de nieuwsbrief Opzien (gratis): opzien@deroerom.nl

De Norbertijnenorde viert haar 900-jarig bestaan.
Het jubileumjaar duurt tot 10 januari 2022. Norbertijnen ook wel wel witheren genoemd, naar hun witte habijt.
Zij leven volgens de regel van Augustinus.
De kloosterlingen leven contemplatief, maar richten zich ook op praktische prediking en zielzorg. De Nobertijnen hebben grote verdiensten in ons land op het vlak van pastoraat, liturgie, maar ook maatschappelijke betrokkenheid. Denk maar aan de boerenapostel Gerlacus van den Elsen. Zijn inzet lag ten grondslag aan de NCB (Boerenbond) en de Boerenleenbank (RABO-bank).
www.deroerom.nl/nieuws/2020/11/start-900-jarig-jubileum-norbertijnen/

Stiltecentrum in Hoog Catharijne Utrecht weer open
Na jaren verbouwen in het winkelcentrum Hoog Catharijne is het Stiltecentrum weer open. Het centrum is flink op de schop gegaan. Het stiltecentrum is voor iedereen toegankelijk, je kunt er bidden, mediteren of gewoon van de stilte genieten. Ook kun je er binnenlopen voor een kopje koffie. Het stiltecentrum heeft een bijzondere ontstaansgeschiedenis. Op die plek stond een klooster dat moest wijken voor de bouw van Hoog Catharijne. De Zusters van de Eucharistie, die er woonden, kregen in ruil een stukje van het winkelcentrum.

(Bron: RTV Utrecht)

Columnist Anton de Wit van het Katholiek Nieuwsblad vraagt zich af hoe het verder moet met de naam van Peerke Donders. Eerder was er al ophef over het beeld van Peerke in het Tilburgse Wilhelminapark. Iemands goede werk kan van blijvende betekenis zijn, maar de beelden die wij van zo iemand vervaardigen kunnen wel hopeloos uit de tijd raken'.
Lees de column uit het Katholiek Nieuwsblad? via De Roerom www.deroerom.nl/nieuws/2020/11/ook-de-naam-van-peerke-donders-wordt-uitgegumd/

Kerstviering via de website vierkerstmis.nl
De bisschoppen van Nederland hebben de website vierkerstmis.nl gelanceerd. Via de site kan iedereen een kerstviering meemaken, ook als er geen plek is in de kerken vanwege het coronavirus. "Kerstmis is te belangrijk om niet te vieren, het hoogfeest kan mensen bemoedigen," zeggen de bisschoppen. Op de website staan liturgieboekjes voor de zondagen van de advent. Ook vindt u praktische informatie, het kerstverhaal, de landelijke viering op NPO 2 en de link naar de parochie in uw buurt
Uit vrees voor een te grote toeloop hebben enkele tientallen RK kerken besloten hun kerstnachtmis te schrappen of uit te zenden via een livestream.
www.deroerom.nl/nieuws/2020/11/bisschoppen-lanceren-website-voor-kerstmis/

Praktisch:
Ga naar www.deroerom.nl zoekmogelijkheid, rechtsonder op de startpagina.
Tik een trefwoord in en u komt u bij het betreffende bericht.
Reageren:
webredactie@deroerom.nl

DOOR
ANTOINETTE BASTIAANS

Gezichten van dementie

Een gemene ziekte, dementie: zij sluipt erin, wordt vaak pas onderkend als het eigenlijk al te laat is. De wetenschap is door hersenonderzoek de laatste jaren wel veel verder gekomen, maar genezing is helaas nog steeds niet mogelijk. Maar gelukkig is het taboe eraf.

Oma was 'mijn eerste demente'. Dat wist ik toen niet, want met dat woord was het precies hetzelfde als met kanker: dat sprak je niet uit. Oude mensen die raar begonnen te doen, werden 'gek'. Oma niet natuurlijk. Die was immers altijd gevat en goedlachs geweest! Dus toen zij na een flinke val langzaamaan vreemd begon te reageren, kreeg die val de schuld. Dement was toen al wel een gewoon woord in verzorgings- en verpleeghuizen. Oma heeft er drie versleten. Langzaam gleed ze met een afwezige en later bijna verwilderde blik steeds verder af in haar eigen vergetelheid.
Zo'n einde? Niet voor mij!… wist ik zeker.

Buurvrouw
Ooit woonde er een alleenstaande oudere dame bij mij in de buurt. Haar man was al overleden toen haar zoon dodelijk verongelukte. Ondanks alle ellende bleef ze opgewekt en positief. Op 'n dag was ze ineens weg. Verhuisd naar een verzorgingsflat. Jaren later -ik was in de buurt- besloot ik even bij haar binnen te wippen. In het halletje vond ik haar naam bij de brievenbussen, belde aan, en toen ik zei wie ik was, klonk ze ouderwets enthousiast. 'Oh!!! Wat léúk! Kom gauw naar boven! Ik zet alvast koffie…' Ze stond me bij de voordeur op te wachten. 'Gezellig! Kom binnen! Wil je koffie?' Druk babbelend wees ze naar een stoel, gebaarde me te gaan zitten en vroeg tenslotte: 'Zal ik koffie zetten?' Halverwege de keuken draaide ze om en rebbelde vrolijk door. Over hoe goed ze het maakte. En dat ze het zo druk had… 'Ik moet echt alles opschrijven!'
Haar agenda was leeg. Toen zei ze, enigszins verlegen: 'Misschien heb ik 't al gevraagd, maar… lus je koffie?' 'Ja, lekker!' Ik onderbrak een nieuwe woordenwaterval: 'Maar éérst koffie hè!' 'Oh ja!' Lachend liep ze de keuken in.
Ruim een uur later, op weg naar huis, woog dat nare woord minder zwaar. Zó is het wel te doen!... dacht ik, opgebeurd door haar vrolijkheid.

Mijn moeder
Ik vermoed dat het bij haar, net als bij oma, begon met een val. Ze brak een botje in haar linkerhand, waardoor die arm tot aan haar elleboog in het gips moest. Adieu tennis, gymclub, autorijden, tuinieren.

Ze werd bang, 's nachts, als het waaide. 'Er heeft iemand aan de poort staan rammelen! Ik wil hier weg!' gaf ze aan. Pakweg een jaar daarvóór had ze ook al zelf aangegeven dat ze haar rijbewijs niet wilde verlengen. Dus wij waren trots dat ze ook nú zo verstandig was om zelf die beslissing te nemen. Ze kwam op een wachtlijst, en dat was fijn, zei ze. 'Dan kan ik op m'n gemak op zolder alles vast uitzoeken en inpakken.'
Ze ging daadwerkelijk aan 't rommelen, zag ik aan open kastdeurtjes en spulletjes op de grond, een stapeltje dozen in een stoel, opgevouwen kleding… 'Nee, ik heb geen hulp nodig, hoor! Op zolder ben ik al 'n heel eind.' En altijd waterdichte verklaringen en excuses als een aangepakte klus er een week later… twee weken later, nóg lag.
In het verzorgingshuis werd al snel pijnlijk duidelijk wat wij eigenlijk al maanden wisten. Heftig waren haar heldere momenten. Dan besefte ze dat ze de grip op haar eigen leven volledig kwijt was. Het maakte haar - ook op duistere momenten - boos, opstandig, grof, onredelijk en onherkenbaar. Ze zat in een hel…
In het verpleeghuis kregen ze haar gemoed met medicatie weer tot rust en in balans. Ze werd totaal dement, dat wel, maar we hebben toen ook vaak en flink met haar moeten lachen. 'Als je die hel nou óver kunt slaan, dan is het misschien niet zo erg', twijfelde ik.

Mijn buurman heeft nu zijn humor nog. Zijn wiskundebrein werkt ook nog. Hij begrijpt ook dat ie naar een tehuis moet, accepteert dat zonder sputteren. Maar als ie naar de wc moet, weet ie niet meer hoe dat moet. En in de tehuizen is nergens plaats. Dementie? Mensonterend.

DOOR **MIRJAM VAN NOORD**

KERSTMIS
divers en inclusief

In september ben ik bestuurslid geworden van de studievereniging en daardoor heb ik regelmatig contact met de Universiteit Utrecht, in het bijzonder met de Faculteit Sociale Wetenschappen. Deze faculteit houdt zich sinds kort intensief bezig met diversiteit en inclusie. Diversiteit in de zin dat er 'van alles wat' studeert op de faculteit (mannen en vrouwen, christenen en moslims, jongeren en oudere volwassen, internationale studenten) en inclusie in de zin dat iedereen het gevoel mag hebben dat hij of zij erbij hoort en zich welkom voelt.

Dit betekent dat wij als studievereniging ook voor een vraagstuk komen te staan: hoe zorgen we ervoor dat onze vereniging diversiteit kent en iedereen zich welkom voelt? Als je erover na gaat denken, blijken veel organisaties, wetten en diensten in ons land zich in eerste instantie te richten op de blanke (jonge) man. Denk bijvoorbeeld aan medische testen: bij vrouwen worden diagnoses van bijvoorbeeld autisme, ADD en ADHD op veel latere leeftijd gesteld, omdat de testen hiervoor ontworpen zijn voor mannen en dus niet effectief genoeg werken bij vrouwen. Een ander duidelijk voorbeeld waaruit blijkt dat we soms niet voor iedereen openstaan, zijn de nationale feestdagen die overduidelijk door ons christelijk verleden zijn beïnvloed.

Maar betekent dat dan dat we onze feestdagen niet meer mogen vieren? Dat we niet meer vrij mogen krijgen met Kerstmis en Pasen? Dat lijkt de tendens van de afgelopen jaren te zijn geweest. Steeds meer moet 'openbaar' worden en dus niet meer verbonden zijn aan geloofs- en levensovertuigingen. Veel bedrijven en (zelfs katholieke) scholen geven bijvoorbeeld geen vrij meer op Goede Vrijdag. Nog maar kort geleden was er bovendien veel ophef over Arie Slob en de vrijheid van onderwijs. Mogen scholen christelijk zijn? Mogen ze wel slechts één geloofsovertuiging aan kinderen meegeven? Het is natuurlijk belangrijk dat iedereen, ongeacht geaardheid, zich op school veilig en comfortabel kan voelen en dat is lang niet altijd het geval in het bijzonder onderwijs.

Als je het mij vraagt, gaan we de verkeerde kant op. Diversiteit bereik je niet door alles 'openbaar' te maken. Op die manier geef je namelijk geen ruimte voor verschillende overtuigingen. Denk maar aan alle openbare scholen die geen vrij geven voor het vieren van het Offerfeest. We moeten juist laten zien dat we in ons land ruimte hebben voor alle overtuigingen en dat je daar ook voor uit mag komen. Laat kinderen gerust naar een niet-openbare school gaan. Eenmaal in je studententijd is er immers nog ruimte genoeg om je te ontwikkelen en andere overtuigingen aan te nemen.

Voor mijn studievereniging neem ik mee dat we elke feestdag mogen vieren, christelijk of niet-christelijk. Diversiteit en inclusie bereiken we door met respect met elkaar om te gaan en er voor elkaar te zijn als het nodig is.

Ik wens u een gelukkige Chanoeka, een zalig kerstfeest en bovenal een goed 2021!

Mirjam van Noord
is tweedejaars student
culturele antropologie